

אך הגמרא דוחה שהלכה זו אינה נכונה, ובודאי היא משובשת, ולא נאמרה כך, כי:

לזה, **מאי מפיק?** מה ולמה מוציא הלווה מיד הלקוחות שמכר להם הוא או אביו, בגלל שהוא לזה?!

ועוד, לקוחות — **מאי עבדתייהו?** הרי כלל לא נזכר בתחילה שהיו לקוחות בשעה שלווה הבן בחיי האב?!

אלא, אי אתמר, הכי אתמר, צריך לומר קנט-א ששלחו דין אחר:

בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, בן שמכר את חלקו בירושת אביו בחיי אביו, ומת הבן בחיי האב, ואחר כך מת האב, הרי **בנו** של הבן, נכדו של הסבא, **מוציא מיד הלקוחות** את הקרקע של הסבא שמכר להם אביו, כיון שכאשר מכר להם אביו את נכסי הסבא, הנכסים עדיין לא היו שייכים לו, לפי שהסבא היה חי אז. וזו היא שקשה **בדיני ממזנות**.

והגמרא מבארת את הקושי: **ולמררו ליה: אבוך מזבין, ואת מפיק!** שהלקוחות יאמרו לבנו הבן: אביך מכר לנו, ומדוע אתה לא מקיים את המכירה של אביך? (131)

והחזקה נחלה באותו השבט של האם, לכן משאירים בחזקת יורשי האם, (130) שהיא מתייחסת לשבט אביה.

שנינו במשנה: **ואמר לו בן עזאי, על החלוקין אנו מצטערים וכו'!**

אמר רבי שמלאי: ערא אמרה, מכאן אנו לומדים כי **בן עזאי, תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה.** היה תלמידו וגם חברו של רבי עקיבא, **דקאמר ליה בלשון נוכח, "שבאת",** מכך שהוא פנה אליו בלשון נוכח, שהיא לשון של חבר.

ועתה דנה הגמרא במה שהיה ידוע, שהיה דין אחד בדיני ממזנות, ששלחו אותו מארץ ישראל לבבל, והיתה עליו קושיא, ואף על פי כן פוסקים אותו להלכה. והגמרא דנה מהו אותו הדין ששלחו משם, ומה קשה עליו.

שלחו מתב: בן שלוח בנכסי אביו, בן אשר שיעבד את נכסי אביו כערבים להלוואתו, **בחיי אביו, ומת הבן בחיי אביו,** ואחר כך מת אביו, **בנו מוציא מיד הלקוחות.** הבן שלו, שהוא הנכד, מוציא את הנכסים מיד הלקוחות. וזו היא ההלכה שקשה **בדיני ממזנות**.

131. הראשונים התקשו מאד בדברי הגמרא, הרי אין אדם מוכר דבר שלא בא לעולם. ואף לרבי מאיר הסובר שאפשר למכור, זה דוקא אם יגיע לרשותו, אבל כאן הרי הבן מת לפני שירש את הנכסים, ואם כן, פשוט הוא שהבן יכול להוציא מהלקוחות. והתוס' מתרצים: א. הנדון הוא על הדמים שהלקוחות שילמו, שיוכלו לגבות מהנכסים, כיון שמלוה על פה גובה מן היורשים.

ודאי אבל תוס' חולקים שכאן זה לא שייך שמה שהוא מוחזק בחצי לא עושה אותו מוחזק בהכל. 130. באיילת השחר העיר, שזה מובן בקרקעות, אבל במטלטלין לא מצאנו חשיבות לשבטים. ולכן, יתכן שמישהו ממשפחתה יקבל, למרות שהוא בן לשבט אחר, ומשפחת בנה הוא מאותו השבט. לכן צריך לומר, שהכוונה היא, שהחזקה נחלה באותה משפחה.

אך דוחה הגמרא: **ומאי קשיא?** והרי גם כאן אפשר לטעון כך: **דלמא מצי אמר, מכח אבוה דאבא קאתינא**, שהוא אמנם יורש ישר את הסבא, **ובמקום אב קאימנא**, אבל יש לו גם את הזכויות של אביו, ולכן יורש מהסבא כמו אביו, שמקבל גם חלק בכורה.

אלא אי קשיא — הא קשיא. הגמרא מנסה באופן אחר.

היה יודע לו **עדות בשטר**, עד שהיה כשר בתחילה, וחתם על שטר של חברו **עד שלא נעשה גזלן**, כשהיה כשר, **ונעשה גזלן**, ונפסל לעדות, **הוא אינו מעיד על כתב ידו**, כיון שהוא גזלן ואינו נאמן. **אבל אחרים מעידין.** והניחה הגמרא, שאחרים יכולים להעיד ולקיים את חתימתו.

ודין זה קשה, **השתא**, אם איהו לא מהימן לקיים את חתימתו משום שהוא חשוד לשקר, מדוע **אחריני מהימני?** מדוע אחרים נאמנים יותר ממנו? ומדוע שלא נחשוש שמא הוא חתם על השטר לאחר שכבר נפסל, והכל שקר. ומה זה יוסיף שהאחרים יקיימו את חתימתו הנעשית בשקר?!

ודוחה הגמרא: **ומאי קשיא?** אולי לא בכך מדובר. **אלא דלמא**, באופן שהוזק **כתב ידו בבית דין**, אולי מדובר שבית דין כתבו קיום לשטר שנעשה בעת שהיה כשר. ועתה העדים לא מקיימים את חתימתו, אלא שהם מעידים שהם חתמו על הקיום של בית דין, וזה היה עוד לפני שנפסל. ולכן נאמנים. ודין

שואלת הגמרא: **ומאי קשיא?** מדוע זה "קשה בדיני ממונות"? **דלמא מצי אמר: מכח אבוה דאבא קאתינא!** הנכד שמוציא עתה מהלקוחות, יכול לומר להם: איני בא מכח אבי, אלא הישר מכח הסבא שלי, והוא לא מכר לכם את נכסיו!

תדע ראייה לכך, **מדכתיב** [תהילים מה] **"תחת אבותיך יהיו בניך, תשיתמו לשרים בכל הארץ"**. דהיינו שהנכד, במקום אביו, יורש את הסבא. נמצא שהנכסים בכלל לא עברו דרך האבא אליו, ולכן הוא מוציא מהלקוחות.

אלא אי קשיא — הא קשיא. הגמרא מנסה אפשרות אחרת.

בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו, ומת הבן בחיי אביו, ואחר כך מת האב, **בנו** [הנכד] **מוציא מיד הלקוחות**. וזו היא שקשה **בדיני ממונות**. כי **אבוה מזבין, ואיהו מפיק?** מדוע שלא יקיים הנכד את מכירת אביו.

וכי תימא, אם נרצה לתרץ, **הכא נמי, אמר: מכח אבוה דאבא קאתינא**. שהנכד יורש ישירות את הסבא כדלעיל, כאן זה לא יתכן. כי **אי מכח אבוה דאבא קא אתיא**, אם הוא יורש ישר מהסבא, **בחלק בכורה מאי עבירותיה?** הרי אין לו זכות לקבל חלק בכורה, כיון שרק אביו בכור, ואילו לו אין זכות בכורה.

דבר שלא בא לעולם. והנתיבות סי' רי"א סק"ב מבאר, שזה דין מיוחד בירושה דממילא, שאפשר למכור.

ב. מדובר בנכסים שהסבא מכר לבנו בחייו, ואותם הבן מכר. ג. שיטת ר"ת היא, ש"שדה זו שאירש מאבא" יכול אדם למכור ואין חסרון של

זה לא קשה בדיני ממונות.

אלא אי קשיא — **הא קשיא**. הגמרא מנסה באופן אחר.

היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה, מי שהיה אחד מעדי החתימה שבשטר לפני שירש את הרכוש שעליו הוא מעיד בשטר, וכעת הוא נהיה יורש עליו, וכגון שהקרובים יותר מתו, הוא אינו יכול לקיים כתב ידו, כיון שהוא נוגע בעדותו, שכעת הוא יורש, ואם השטר מכר מזויף, הוא לא יירש.

אבל אחרים, יכולים לקיים כתב ידו.

וזה קשה, מדוע אחרים יכולים לקיים? הרי נוגע בדבר פסול בגלל חשש משקר, (132) ויתכן שהכל מזויף.

ודוחה הגמרא: **ומאי קשיא? דלמא הכא נמי, כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין, והעדים מעידים על הקיום בבית דין, שהיה לפני שנעשה לנוגע בעדותו. ודין זה לא קשה בדיני ממונות.**

הגמרא מנסה להעמיד באופן אחר.

אלא אי קשיא — **הא קשיא**:

היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, מי שהיה עד חתימה בשטר לפני שהיה קרוב אליו, ונעשה חתנו, וכעת הוא פסול לעדות מצד קרוב, הוא אינו מעיד על כתב ידו, כי

הוא כעת קרוב, אבל אחרים מעידים, כיון שהם לא קרובים.

וזה קשה בדיני ממונות: **איהו לא מהימן, אחרים — מהימני?**

אם הוא לא נאמן כי יש חסרון בנאמנותו, מדוע אחרים נאמנים? אולי הוא זייף את השטר כמו בגזלן ובנוגע בדבר.

וכי תימא, ואולי תאמר ותתרץ, כי הכא נמי, כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין, ולכן הם מעידים על הקיום, שנעשה לפני שנהיה קרוב.

והא אמר רב יוסף בר מנימוני אמר רב נחמן, שהדין הזה נכון אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין?

אבל הגמרא דוחה: **ומאי קשיא? דלמא זה שקרוב פסול לעדות, גזירת מלך היא, גזירת הכתוב, ולא משום דמשקר.**

דאי לא תימא הכי, אם תרצה לומר שפסול של קרוב הוא בגלל חשש משקר, אם כן, משה ואהרן לחותנב, מדוע לא יכול להעיד לחותנם? וכי משום דלא מהימני הוא? הרי ודאי מצד זה הם כן נאמנים. אלא, בהכרח, גזירת מלך הוא, שלא יעידו להם לחותנם, למרות שנאמנים, כי התורה פסלה קרוב להעיד.

הכא נמי, גם אצלנו, גזירת מלך היא, שלא יעיד על כתב ידו לחותנו. אבל אחרים, שהם

לדחות שאולי אצלנו שהוא בעל דבר כולם מודים שפסול בגלל חשש משקר.

132. הרש"ש מוכיח מהסוגיא שנוגע פסול בגלל חשש משקר ולא בגלל קרוב ועיי' בקצוה"ח סי' ל"ד שמהר"י בן לב נסתפק בזה. הרש"ש רוצה

והתנו, שנינו במשנה לעיל: **נפל הבית עליו ועל אביו, או עליו ועל מורישיו, והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב, שרוצים לגבות את חובם מהירושה, והספק הוא מי מת ראשון: יורשי האב אומרים, הבן מת ראשון, והוא לא ירש, ואחר כך מת האב, ולכן אין זכות לבעלי החוב של הבן, שהרי הנכסים לא היו אצלו. ובעל חוב אומר, האב מת ראשון, והבן ירש אותו, ואחר כך מת הבן, ולכן יכולים לגבות את חובם.**

מאי לאו, האם לא מדובר באופן ש"יורשי האב", הם בני, בנים של האב, כגון חנוך בן ראובן, שירש את הסבא, יעקב, ואילו "מורישיו" — הם אחי, אחיו של ראובן, שהוא ראוי ליורשם, והספק מי מת קודם.

ואי סלקא דעתך, ואם יעלה על דעתך לומר, לא מצי הנכד אמר מכח אבוח דאבא קאתינא, כיון דכי כתיב "תחת אבותיך יהיו בניך" רק בברכה כתיב. אם כן, גם כי מת הבן, גם על הצד שהבן מת ראשון, ואחר כך מת האב, מאי הוי? מדוע הבעל חוב לא גובה? נימא להו בעל חוב, שהבעל חוב יאמר לבניו של הבן: ירושת אבוהון קא שקילנא! יש לי זכות לגבות את חובי מהירושה, שהרי הוא יורש מאביו. (134)

לא קרובים, יכולים להעיד, ואם כן, אין כאן דין קשה בדיני ממונות⁽¹³³⁾.

אלא, לעולם כדאמרינן מעיקרא, כמו האפשרות הראשונה, שבן מכר בנכסי אביו.

ודקא קשיא לך, מה שהיה קשה "תחת אבותיך יהיו בניך", והנכד יורש ישר את הסבא, ולא מכח אביו —

הוא, בברכה כתיב. זה רק ברכה, שלצדיקים יהיו בנים ונכדים שירשו אותם, אבל הירושה באמת עוברת דרך האבא. ולכן זה "קשה בדיני ממונות", שהלקוחות אומרים לו: אביך מכר, ומדוע אתה מוציא את הנכסים, והרי אתה בא מכח ירושת אביך.

ואת ההלכה הזו שלחו מתם.

ועתה הגמרא רוצה להוכיח ש"תחת אבותיך יהיו בניך" זה לא רק ברכה.

ומי מצית אמרת? איך אפשר לומר שרק בברכה כתיב, אבל באמת לענין דינא, לא. והנכד יורש את נכסי הסבא רק מכח אביו ולא הישר מכח הסבא.

קנט-ב

134. הקובץ שיעורים חוקר בפרק יש נוחלין [של"ג], מהו "משמוש", האם המת זוכה בקבר לענין זה שמוריש לזה שמקבל ממנו, או שאין קנין למת בכלל, אלא הוא מעביר לו את זכות הירושה. והוא מוכיח מהסוגיא כמו הצד הראשון, שהמת זוכה בנכסים, שאם אינו זוכה, איך הבעל חוב רוצה לזכות בנכסים, הרי מעולם בקדושין.

133. הקובץ שיעורים שואל אם משה ואהרן נאמנים ורק פסולים מגזה"כ, א"כ נכשירם מצד אנן סהדי שהרי ודאי הם דוברי אמת. ותי' שאה"נ הם נאמנים והנפ"מ שאם יהיו עדים אחרים נגדם הם לא יהיו נאמנים. וכן נפ"מ אם יהיו כשרים לקדושין אם מהני אנן סהדי בקדושין.